

Leszek Dziedzic (Muzeum Historii Kielc)

Portret miasta. Fotografie Kielc Janusza Buczkowskiego i Pawła Pierścińskiego w zbiorach Muzeum Historii Kielc

Celem niniejszego opracowania jest zaprezentowanie dwóch kolekcji fotografii autorstwa kieleckich fotografików Janusza Buczkowskiego i Pawła Pierścińskiego, zgromadzonych w zbiorach Muzeum Historii Kielc w czasie piętnastu lat jego działalności (2006–2021). Stanowią one część zbioru wpisanego do Inwentarza Ikonografii biblioteki Muzeum Historii Kielc, liczącego na koniec pierwszego półrocza 2021 r. 5777 pozycji inwentarzowych¹. Kolekcje te dokumentują przemiany architektoniczne i urbanistyczne miasta oraz obrazują różne przejawy miejskiego życia. Kolekcja J. Buczkowskiego to 605 jednostek inwentarzowych, obejmujących 608 fotografii². Natomiast kolekcja P. Pierścińskiego to 835 jednostek inwentarzowych, obejmujących 1908 fotografii³. Obydwie kolekcje to łącznie 1440 jednostek inwentarzowych, ale aż 2516 fotografii stanowiących 43,6% zbioru Ikonografii. Ze względu na powtarzalność dużej części ujęć digitalizacji poddano tylko 1886 fotografii, co stanowi 32,6% zbioru Ikonografii i ta liczba jest punktem odniesienia do dalszej analizy. Portret Kielc – w obecnych granicach administracyjnych miasta – utrwalony jest na 1684 fotografiach, stanowiących 89,3% obu kolekcji. Pozostałe fotografie, w liczbie 202, to 75 fotografii z regionu świętokrzyskiego i 127 technicznych fotografii reprodukcyjnych.

W omawianych kolekcjach większość stanowią negatywy o formacie 60 x 60 mm, które w dużej części dublują stykowe odbitki pozytywowe. Negatywy przechowywane są pojedynczo lub po kilka w papierowych kopertach formatu ok. 115x62 mm. W przypadku serii zdjęć tworzących łącznie ujęcie panoramiczne jest to zwykle kilka spiętych ze sobą kopert. Odbitki pozytywowe dopięte do kopert w większości są jedno – lub dwuklatkowe. Jedynie w wypadku panoram są wielokrotnością tworzących ją negatywów w postaci poziomych pasków, podklejonych niekiedy szarym papierem i składanych do formatu koperty. Na kopertach w zdecydowanej większości znajduje się opis zdjęcia, jego datowanie i sygnatura Inwentarza Ikonografii biblioteki Muzeum Historii Kielc oraz przy fotografiach J. Buczkowskiego, poza wyjątkami, pieczęć autora.

1 Stan w księdze inwentarzowej „Ikonografia” na dzień 30.06.2021 r. Dla porównania w 2010 r. było to tylko 1553 pozycji inwentarzowych. Por. M. Kolasa, *Zbiory fotografii w Muzeum Historii Kielc*, „Studia Muzealno-Historyczne” 2011, t. 3, s. 361.

2 MHKi/I/112-131, MHKi/I/253-652, MHKi/I/1575-1614, MHKi/I/1962-2106.

3 MHKi/I/653-1407, MHKi/I/5695-5769, MHKi/I/5773-5777.

Najstarsza fotografia została wykonana w roku 1952, a najmłodsza z 1992⁴. Zdecydowana większość pochodzi jednak z lat 60. i 70. XX w. Niewielka część nie ma datowania. Fotografie zostały pozyskane do zbiorów bezpośrednio od autorów drogą zakupów i darowizn oraz w niewielkiej części jako darowizna Urzędu Miasta Kielce w 2020 r.⁵. Przedmiotem analizy są fotografie obu autorów zebrane w kilku większych zespołach w zbiorze ikonograficznym biblioteki muzealnej.

Portret miasta sporządzony przez Janusza Buczkowskiego i Pawła Pierścińskiego dokumentuje okres prawie całej epoki Polski Ludowej. Ukazuje proces przemiany niewielkiego, liczącego na początku 1952 r. niewiele ponad 60 tys. mieszkańców miasta – co warto podkreślić, mającego ciągle jeszcze mniej mieszkańców niż przed II wojną światową – w nowoczesną lokalną metropolię, która na początku roku 1992 osiągnęła apogeum swojego rozwoju z liczbą prawie 215 tys. mieszkańców⁶. Z jednej strony są to więc Kielce odchodzące w przeszłość, a z drugiej „nowe” miasto pochłaniające starą tkankę miejską, co doskonale ilustrują na przykład kolejne fotografie powstających nowych osiedli. Zmiany inwestycyjne dokonywały się w tym czasie po raz pierwszy nie żywiołowo, a w wyniku realizacji planów rozwoju, opracowywanych od roku 1953. Już do roku 1960 wybudowano nowe zakłady przemysłowe, a istniejące wcześniej rozbudowano. Położono nacisk na budownictwo mieszkaniowe, budując nowe osiedla: Sienkiewiczowską Dzielnicę Mieszkaniową, Szydłówek, Czarnów, osiedle przy ul. Zagórskiej, a także realizując budownictwo plombowe. Rozpoczęto kampanię modernizacji ulic, kładąc asfalt w miejsce „kocih łbów”. Podobnie unowocześniano sieć handlową, otwierając nowe dobrze wyposażone sklepy oraz punkty usługowe⁷. Następnej dużej modernizacji całego miasta dokonano z okazji obchodów okrągłego jubileuszu IX wieków Kielc w 1971 r.⁸ W scenerii dokonujących się przemian urbanistycznych i architektonicznych możemy też obserwować kielczan, którzy również zmieniają się wraz ze swoim miastem.

Obraz Kielc utrwalony na 1693 fotografiach dla większej przejrzystości ujęto w kilka bloków tematycznych. Jest to podział subiektywny według dominujących motywów poszczególnych ujęć, dokonany przez autora na potrzeby niniejszej publikacji. Wzajemnie przenikanie się tematów nie wyklucza jednak innego spojrzenia na zaprezentowane w artykule kolekcje. Poniższe opracowanie nie jest dokładnym

4 Tylko pięć fotografii pochodzi sprzed 1955 r. i są to jedyne negatywy 24 x 36 mm.

5 Muzeum otrzymało 80 fotografii Pawła Pierścińskiego, natomiast doniesienia prasowe mówiły o 85 fotografiach. M. Sztandera, *Archiwalne Kielce. Unikalne zdjęcia wypadły z urzędniczej szafy. Jest wokół nich sporo tajemnic*, „Gazeta Wyborcza”, 25.09.2020; M. Sztandera, *Fotografie wypadły z urzędniczej szafy. Wiadomo, kto jest ich autorem*, „Gazeta Wyborcza”, 09.10.2020.

6 *Rocznik statystyczny miasta Kielc 1971*, Kielce, 1971, s. 12; *Program ochrony środowiska dla miasta Kielce*, Kielce 2004, s. 9.

7 J. Zieliński, *Kielce w Polsce Ludowej*, Warszawa 1984, s. 25-26, 269-271; J. Szmajdel, *Wstęp, w: Kielce. Album fotograficzny*, Łódź 1975, s. 5-8.

8 R. Miernik, B. Łukasiak, C. Gątkiewicz, *Kielce, w: Program obchodów IX Wieków Kielc*, Kielce 1971, s. 4.

Il. 1. Skrzyżowanie ul. Dużej i Sienkiewicza, 1956, fot. P. Pierściński, MHKi/I/5767.

Il. 2. Wnętrze katedry, 1956, fot. P. Pierściński, MHKi/I/5713

Il. 3. Żebracy przy Ogrójcu pod katedrą, 1956, fot. P. Pierściński, MHKi/I/5738

Il. 4. Rogatka Krakowska w nocy, 1970, fot. P. Pierściński, MHKi/I/714

Il. 5. Widok z dzwonnicy katedralnej, 1956, fot. P. Pierściński, MHKi/I/5743

katalogiem fotografii, gdyż nie jest to możliwe do zaprezentowania w krótkim tekście ze względu na ich liczbę, ale ma na celu zwrócenie uwagi na ciekawsze tematy i motywy zbiorów.

W zbiorowym „portrecie” miasta wydzielono sześć grup fotografii, które uzupełniają dwie dodatkowe grupy – zdjęcia regionu i reprodukcje:

- zabytki,
- „stare” miasto,
- „nowe” miasto,
- ludzie,
- wydarzenia,
- panoramy miasta,
- region,
- reprodukcje.

Zwykle w wielu zbiorach fotografii miejskich poczesne miejsce zajmują spektakularne zabytki. Natomiast w prezentowanych kolekcjach jest ich jedynie 171, czyli niewiele ponad 9%. Zdecydowaną większość z nich, bo aż 159 wykonał P. Pierściński, natomiast J. Buczkowski tylko 12. Prawie połowa prac Pierścińskiego poświęcona jest Pałacowi Biskupów Krakowskich, z czego 68 dokumentuje wygląd pałacowych wnętrz po przejęciu budynku przez Muzeum Świętokrzyskie w roku 1971 i urządzeniu w nim muzealnej ekspozycji⁹. Tylko na 11 fotografiach widać budynek pałacu z zewnątrz, ale są to wyłącznie różne przedstawienia jego elewacji frontowej. Kolejnych 20 fotografii poświęconych jest katedrze. Przede wszystkim są to zbliżone do siebie warianty ujęcia zachodniej elewacji frontowej wykonane z pl. Zamkowego lub loggi pałacu biskupiego oraz elewacji wschodniej ze skweru S. Żeromskiego. Bardziej interesujące są wysmakowane, wręcz studyjne, dwie fotografie wnętrza katedry z nielicznymi postaciami modlących się ludzi¹⁰. Unikatowe jest zdjęcie trójki żebraków pod ścianą kaplicy Ogrójcowej z roku 1956¹¹. Pałac Biskupów Krakowskich i katedrę możemy też obejrzeć razem na 13 fotografiach obejmujących całe wzgórze zamkowe. Zdjęcia prawie równomiernie prezentują widok budynków z czterech stron świata. Są to ujęcia z dużej perspektywy, z wyjątkiem trzech fotografii wykonanych od północnego wschodu, obejmujących również plac NMP.

Kolejne zdjęcia P. Pierścińskiego, w liczbie 16, poświęcone są zabytkom Karczówki. Podobnie jak w przypadku Pałacu Biskupów Krakowskich, większość z nich dokumentuje wnętrze kościoła św. Karola Boromeusza¹², a tylko na dwóch widać z zewnątrz od północy cały zespół klasztorny. Aż na 14 fotografiach uwieczniony jest budynek dawnych Bazarów na pl. Wolności, zajmowany obecnie

9 MHKi/I/769-770, MHKi/I/856, MHKi/I/1201-1263. Tylko kilka fotografii stropów ma datowanie sprzed 1971 r.

10 MHKi/I/5713, 5714.

11 MHKi/I/5738.

12 MHKi/I/670-682, MHKi/I/877.

przez Muzeum Zabawek i Zabawy. Są to jednak wyłącznie niewiele różniące się ujęcia fasady budynku, zrobione pod różnymi kątami z kilku miejsc pl. Wolności. Charakterystyczny jest znikomy wręcz ruch uliczny, wynikający być może z pory wykonywania zdjęć – w większości wczesnym przedpołudniem. Kolejnych sześć fotografii dotyczy budynku Muzeum Lat Szkolnych Stefana Żeromskiego – dawnego Gimnazjum Męskiego. Po dwa zdjęcia przedstawiają fasadę budynku z ukosa, fragment ekspozycji muzealnej z popiersiem pisarza i zbliżenie tablicy pamiątkowej poświęconej S. Żeromskiemu, umieszczonej na fasadzie. Na czterech fotografiach wykonanych od północnego wschodu widzimy elewację frontową gmachu Wojewódzkiego Domu Kultury – dawnego Domu PW i WF im. Marszałka Józefa Piłsudskiego. Dwie fotografie powstały prawdopodobnie 22 lipca 1973 r., o czym świadczą okolicznościowe dekoracje. Na jednym ze zdjęć za gmachem WDK widoczny jest nieistniejący już dzisiaj wysoki maszt anteny długofalowej Polskiego Radia, ulokowany kiedyś na terenie ogródków działkowych pomiędzy stadionem klubu GKS Błękitni i ul. P. Ściegiennego. Dwie fotografie prezentują straszący zdezelowaną wschodnią fasadą Gmach Leonarda¹³. Również na dwóch fotografiach oglądamy byłą cerkiew pułkową rosyjskich 5. i 6. Pułku Strzelców, do niedawna kielecki kościół garnizonowy pw. Matki Boskiej Królowej Polski. Na pojedynczych zdjęciach możemy zobaczyć pałacyk Tomasza Zielińskiego od strony ogrodu, Kklicę Ogrójcową od zachodu i kościół św. Trójcy od północnego wschodu.

Z 12 fotografii J. Buczkowskiego po kilka poświęconych jest, podobnie jak u P. Pierścińskiego, Pałacowi Biskupów Krakowskich, katedrze i Bazarom na pl. Wolności. Pojedyncze zdjęcia ukazują budynek dawnej kanonii Tumlin, obecnie siedzibę kurii biskupiej, więzienie przy ul. Zamkowej i kościół św. Krzyża od wschodu.

Wizerunkowi „starego” miasta obaj autorzy poświęcili łącznie 280 ujęć, czyli ok. 15% całości. Pojęcie „starego” miasta nie dotyczy jednak tylko stereotypowej starówki, ale również starej zabudowy przedmieść i peryferii. Pryncypalnej ulicy Sienkiewicza dedykowanych jest łącznie 35 ujęć, często zdublowanych, w tym część w wielkomięskiej konwencji „Kielce by night”. Największym powodzeniem cieszył się odcinek ulicy gdzie mieścił się Teatr im. S. Żeromskiego i restauracja Bristol, który sportretowano na 11 fotografiach. Odcinek pomiędzy ul. Wesołą i Kilińskiego również sfotografowano 11 razy, z czego sześć ujęć pokazuje wyłącznie zbliżenia cesarskich biustów na fasadzie narożnej kamienicy Gierowskich. Interesująca jest fotografia jednopiętrowego budynku na posesji nr 4, za którą widać górną część portyku Banku Polskiego przy ul. Leonarda 2¹⁴. Bardzo ciekawe są dwie fotografie dokumentujące z perspektywy ul. Dużej wyburzenia budynków tzw. pasażu Rodalki i apteki Stefana Artwińskiego¹⁵. Ciekawsze obiekty uwiecznione

13 MHKi/1/5729-5730.

14 MHKi/1/5707.

15 MHKi/1/5766-5767.

Il. 6. Róg ul. Wesolej i Wojska Polskiego,
1969, fot. P. Pierściński, MHKi/I/5711

Il. 7. Ulica Kozia, 1960, fot. P. Pierściński,
MHKi/I/5754

Il. 8. Kadzielnia, 1956, fot. P. Pierściński, MHKi/I/5727

Il. 9. Urząd Wojewódzki, 1973, fot. P. Pierściński, MHKi/I/1171.

Il. 10. Doły Siekluckiego, w głębi budowa osiedla KSM, 1970, fot. P. Pierściński, MHKi/I/832.2

obiektywem to także secesyjny budynek Towarzystwa Wzajemnego Kredytu, do dzisiaj siedziba banku, na rogu ul. Paderewskiego, budynek dawnego hotelu Versal i lokal kultowej kawiarni Kolorowa na skrzyżowaniu z ul. Kilińskiego.

Innym ulicom i placom „starego” miasta poświęconych jest łącznie 97 fotografii. Najwięcej, bo aż 20, pokazuje Rynek. Jednak 17 zdjęć to właściwie tylko trzy nieznacznie różniące ujęcia: ratusz w zimowej szacie i północno-zachodnia pierzeja Rynku w dwóch wariantach. Z pozostałych trzech fotografii bardziej interesująca jest tylko ta z przystankiem autobusowym przed budynkiem Muzeum Świętokrzyskiego¹⁶. Drugą liczebnie grupą zdjęć są widoki placu Wolności w liczbie 18. Z dziesięciu fotografii P. Pierścińskiego dziewięć to warianty zachodniej pierzei placu, a tylko jedna przedstawia pierzeję północną z budynkiem dawnych Bazarów. Spośród ośmiu zdjęć J. Buczkowskiego cztery również ukazują ujęcia zachodnią pierzeję – wszystkie w nocnej wersji. Na kolejnych czterech fotografiach widoczne są pozostałe pierzeje placu, z których interesujące jest ujęcie strony południowej. Plac NMP dokumentuje siedem fotografii, z czego jednak pięć to widok budynku probostwa katedralnego w dzisiejszej wersji. Dwa zdjęcia prezentują skrzyżowanie ul. Kapitulnej i Kilińskiego. Na jednym z nich można zobaczyć nieistniejący już układ skrzyżowania i jednocześnie prace budowlane przy nadbudowie zachodniego skrzydła probostwa¹⁷.

Ulicą, której poświęcono najwięcej, czyli dziesięć, fotografii jest ul. Planty. Wszystkie autorstwa P. Pierścińskiego, dotyczą jednak tylko jednego budynku nr 7, będącego w 1946 r. miejscem pogromu kieleckiego¹⁸. Na ulicy Bodzentyńskiej wykonano dziewięć fotografii. Prezentują one skrzyżowanie z ul. Kościuszki z widocznym dworkiem Chmielewskich i skrzyżowanie z ul. Wesołą oraz nieistniejący fragment zabudowy północnej strony ulicy pod nr 15 i 17. Jedno ze zdjęć ilustruje prace przy budowie al. IX Wieków Kielc, można na nim zobaczyć zabudowania zakładu Kluźniaków, oddzielone już nową arterią od ul. Bodzentyńskiej. Ulica Wesoła uwieczniona jest na czterech fotografiach. Dwie prezentują część środkową, zabudowaną piętrowymi kamienicami pomiędzy ul. Sienkiewicza i Leonarda. Dwie kolejne to jej początek i koniec, czyli parterowe zabudowania przy skrzyżowaniu z ulicami Bodzentyńską i Wojska Polskiego. Również na czterech fotografiach możemy zobaczyć pozostałości nieistniejącej już ulicy Starowarszawskiej Przedmieście i jej zabudowę¹⁹. Podobnie jest z trzema zdjęciami z Krakowskiej Rogatki, gdzie budynki domu starców zachowały się jedynie na fotografiach Pierścińskiego²⁰. W niewielkiej tylko części zachowały się zabudowania ze zdjęć z ul. Piotrkowskiej²¹. Z kolei w przypadku ulicy Dużej i Chęcińskiej zmiany, które

16 MHKi/I/1594.

17 MHKi/I/5743.

18 MHKi/I/902, MHKi/I/904, MHKi/I/910, MHKi/I/935-941.

19 MHKi/I/548-551.

20 MHKi/I/700-701, MHKi/I/5695.

21 MHKi/I/1368-1370.

dokonały się w ciągu kilkudziesięciu lat, są nieznaczne. Ciekawsze widoki „starego” miasta uzupełniają jeszcze pojedyncze fotografie z ulicy Seminaryjskiej (Izba Skarbowa), Słowackiego (willa Hueta), Leonarda, Leśnej i Cichej.

„Stare” miasto to jednak nie tylko ulice, ale również ciasne zaułki i podwórka, które znalazły się na 39 fotografiach. Do ciekawszych możemy zaliczyć sześć nastrojowych zdjęć J. Buczkowskiego²². Więcej interesujących ujęć znajduje się wśród 29 fotografii P. Pierścińskiego. Są to m.in. obrazy zaułków z ul. Leśnej, Koziej, Wesołej, Piotrkowskiej, Stolarskiej i Zagórskiej²³.

Zbliżonych charakterem jest 59 fotografii kieleckich przedmieść. W większości są to powtarzalne, drewniane, rzadziej murowane, parterowe nędzne zabudowania, stojące często przy niebrukowanych ulicach, a czasem wręcz w polach. Pomimo budowy nowych osiedli tak właśnie wyglądała w środkowych latach Polski Ludowej zabudowa Czarnowa, Pakosza, Herbów czy Nowego Folwarku²⁴. Nie inaczej prezentowała się też ulica Pocieszka sfotografowana przez P. Pierścińskiego²⁵. Jemu też zawdzięczamy dwie fotografie dołów Siekluckiego i położonych przy nich bazarów²⁶.

W atmosferę „starego” miasta świetnie wpisywał się też stary dworzec kolejowy, uwieczniony na pięciu zdjęciach P. Pierścińskiego. Na dwóch fotografiach jest to jeszcze imponująca bryła budowla, natomiast trzy kolejne fotografie dokumentują jego prace rozbiórkowe²⁷. Nieodłącznym widokiem Kielc do początku lat 60. były też kamieniołomy i wapienniki na Kadzielni i Wietrzni. J. Buczkowski i P. Pierściński sportretowali je łącznie na 15 fotografiach. Kadzielni poświęcili 11 ujęć, natomiast Wietrzni, na której wykonali tylko zdjęcia nieczynnych wyrobisk, tylko cztery. Innym charakterystycznym budynkiem i zakładem pracy „starych” Kielc była rzeźnia przy ul. Zagórskiej, którą J. Buczkowski uwiecznił na siedmiu fotografiach²⁸. Specyficznymi zakładami pracy były hotele i lokale gastronomiczne służące kielczanom. Na zdjęciach J. Buczkowskiego znalazły się dwa ujęcia wnętrza hotelu Bristol i osiem następujących restauracji: Bristol, Łysogórska, kawiarnia Kolorowa i bar Krakowski. Obrazu „starego” miasta zapisanego w obu kolekcjach dopełnia dziewięć zdjęć cmentarza żydowskiego na Pakoszu²⁹, trzy fotografie parku miejskiego i pojedyncza fotografia ulicznego bruku.

Widoki „nowego” miasta to łącznie 552 fotografie obu autorów, czyli prawie dwa razy więcej niż „starego” miasta i blisko 30% całości obu kolekcji. Wizytówką nowego socjalistycznego miasta miało być jego nowoczesne śródmieście, różniące się zasadniczo od dawnej starówki, sportretowane na 169 zdjęciach. Portret

22 MHKi/I/253-256, MHKi/I/404, MHKi/I/1600.

23 MHKi/I/1380-1382, 5705, 5725, 5739-5740, 5744, 5753-5755,

24 MHKi/I/344, 421, 439, 454, 1383-1384, 1405, 5720.

25 MHKi/I/1397.

26 MHKi/I/1365-1366.

27 MHKi/I/1196, 5733, MHKi/I/945, 5702-5703.

28 MHKi/I/259, 261-262, 297, 307, 311, 2024.

29 MHKi/I/371-372, 382, 963-966, 5768-5769.

sztandarowej inwestycji nowego centrum miasta, oddanej do użytku w roku 1971 – roku jubileuszu IX Wieków Kielc – czyli reprezentacyjnego gmachu Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej przedstawił P. Pierściński aż na 59 fotografiach – z których przeszło 1/3 poświęcona jest śródmieściu, a J. Buczkowski tylko na trzech fotografiach³⁰. Kolejne pałace aparatu urzędniczego, zmieniające oblicze miasta, uwiecznione na fotografiach to: wspaniały socrealistyczny gmach Komitetu Wojewódzkiego PZPR, Sądu Wojewódzkiego, Wojewódzkiej Rady Związków Zawodowych. Oczywiście w centrum zagościły też nowe obiekty użyteczności publicznej, takie jak: nowy dworzec PKP, biurowiec PKO, domy towarowe Tęcza, Ludwik i Puchatek, w którym miały być nawet ruchome schody, nowoczesna stacja benzynowa CPN przy ul. Żytniej, pierwsze w Kielcach panoramiczne kino Romantica, hotel Centralny oraz reprezentacyjne biurowce Miastoprojektu, Zjednoczenia NIDA i Naczelnej Organizacji Technicznej. Symbolem nowoczesności i wielkomiejskości śródmieścia miały być licznie montowane na budynkach neony. W centrum miasta znalazły się również wzorcowe budynki Sienkiewiczowskiej Dzielnicy Mieszkaniowej i inne mieszkalne budynki plombowe, w tym pierwsze kieleckie „drapacze chmur” na Krakowskiej Rogatce³¹. Często fotografowanym elementem nowego centrum miasta był pomnik Wdzięczności Armii Radzieckiej, obecny na 14 fotografiach³². Przebudowany gruntownie układ komunikacyjny miasta, a zwłaszcza reprezentacyjna arteria al. IX Wieków Kielc, również cieszyła się zainteresowaniem fotografów i znalazła się na licznych ujęciach³³. Artystycznym podejściem do portretu miasta jest seria ośmiu fotografii J. Buczkowskiego poświęcona metalowym konstrukcjom bram budynków, w tym bramie Teatru im. S. Żeromskiego³⁴.

Fotografie z obu kolekcji dokumentują też rozwój przestrzenny miasta i powstawanie nowych osiedli mieszkaniowych na dotychczasowych peryferiach. Rozbudowę osiedli prezentują 83 zdjęcia. Na fotografiach można obserwować, jak na obrzeżach centrum powstają mniejsze osiedla, takie jak osiedle przy ul. Zagórskiej – Astronautów, przeznaczone głównie dla pracowników aparatu partyjnego, osiedle Na Skarpie na zapleczu Urzędu Wojewódzkiego i osiedla przy ul. L. Wawrzyńskiej i Gagarina. Duża liczba zdjęć dokumentuje powstawanie wielkich osiedli mieszkaniowych: XXV-Lecia PRL, Szydłówka, Czarnowa, Sadów i Armatur.

Kilka fotografii pokazuje nowe osiedle domków jednorodzinnych wybudowane za wyrobiskami Kadzielni.

Na 76 fotografiach autorstwa J. Buczkowskiego zapisane są kolejne budowy i działalność kieleckich zakładów pracy. Zdjęcia pochodzą z: Kieleckiej Fabryki Pomp w Białogonie, ZUPiACH Chemar, Kieleckich Zakładów Wytwarzania Metalowych, Kieleckich Zakładów Wytwarzania Papierowych, FŁT Iskra, Okręgowej

30 MHKi/I/727-750, 1167-1179, 461-463.

31 MHKi/I/726, 867.

32 MHKi/I/118, 301, 616, 705-707, 846, 2037, 5731.

33 Patrz przypis 29. Dodatkowo: MHKi/I/121, 460, 471, 556, 558.

34 MHKi/I/488-493, 502, 2011.

Spółdzielni Mleczarskiej Radostowa, Zakładów Dziewiarskich Electa, Miejskiego Przedsiębiorstwa Komunikacji, Zakładu Elektronicznej Techniki Obliczeniowej, Centrum Produkcyjnego Pneumatyki PREMA, Przedsiębiorstwa Budownictwa Przemysłowego, Wojewódzkiego Przedsiębiorstwa Handlu Meblami, Hurtowni Artykułów Metalowych i Elektrycznych ELMET. Największym symbolem nowoczesności są tutaj fotografie komputerów Odra, wykonane w 1975 r. w Zakładzie Elektronicznej Techniki Obliczeniowej ZETO³⁵.

Część zdjęć dokumentuje życie codzienne miasta, a więc rozwój infrastruktury służącej mieszkańcom miasta: handlowej, kulturalnej, sportowej, oświatowej i zdrowotnej. Powyżej, omawiając rozbudowę śródmieścia, wyliczono już większe inwestycje w dziedzinie handlu. Ponadto 14 fotografii J. Buczkowskiego prezentuje wnętrza mniejszych placówek handlowych, najwięcej uwagi poświęcając ekskluzywnemu salonowi Mody Polskiej przy ul. Sienkiewicza³⁶. Pozostałe zdjęcia ilustrują nowoczesne wnętrza sklepu Centrali Muzycznej przy ul. Sienkiewicza i salonu obuwniczego przy ul. Warszawskiej³⁷ oraz bardziej standardowo urządzonego sklepu spożywczego przy ul. Sienkiewicza.

Oprócz sklepów dla zapracowanych kielczan oferowano także bogatą ofertę gastronomiczną. J. Buczkowski i P. Pierściński na wymienionych już wcześniej, oraz na 58 innych fotografiach udokumentowali w zasadzie działalność większości powszechnie znanych lokali działających w mieście. Możemy więc zajrzeć do restauracji: Źródłowa/Winnica, Świętokrzyska, Jodłowa, Łysica, Bristol, NOT, kawiarni: Biruta, Samantha, Relax, kawiarni amfiteatru na Kadzielni i Leśny Dwór, a także do przybytków dla mniej wymagających klientów, jak bar Krakowski, letni bar Planty i bar garmażeryjny przy ul. Sienkiewicza.

Potrzeby ducha kielczan zaspokajała stosunkowo bogata oferta instytucji kulturalnych i obiektów sportowych. Dokumentuje to zbiór 96 fotografii autorstwa w większej części P. Pierścińskiego. Sam tylko amfiteatr na Kadzielni jest pokazany aż na 34 zdjęciach³⁸. Pozostałe obiekty kultury uwiecznione na kliszach to: KCK³⁹, klub EMPiK, klub Merkury, kina Moskwa i Romantica oraz Muzeum Świętokrzyskie. Las anten TV na jednej z fotografii z 1967 r. świadczy o masowym już dostępie mieszkańców Kielc do oferty programów TV. Widocznymi w przestrzeni miasta elementami, ułatwiającymi mieszkańcom kontakt z kulturą, są uchwycone obiektywem różne formy rzeźbiarskie. Obiekty sportowe na fotografiach to: kryta pływalnia przy ul. Krakowskiej, hala widowiskowo-sportowa, Ośrodek Sportów Wodnych Relax nad zalewem, skocznia narciarska na Stadionie, stadion sportowy GKS Błękitni.

35 MHKi/I/2074, 2076, 2077.

36 MHKi/I/591-596.

37 MHKi/I/585-590.

38 M.in. MHKi/I/1294-1299, MHKi/I/1329-1345.

39 Zbiór fotografii dotyczących KCK w części dokumentuje prace przy realizacji dekoracji wnętrz przez Adama Wolskiego. MHKi/I/1139, 1140, 1144.

Il. 11. Sklep obuwniczy „Chełmek” przy ul. Warszawskiej, 1976, fot. J. Buczkowski, MHKi/I/585

Il. 12. Budowa amfiteatru na Kadzielni, 1970, fot. P. Pierściński, MHKi/I/1294.2

Il. 13. Cmentarz żydowski, 1966, fot. J. Buczkowski, MHKi/I/380

Il. 14. Mleczarka na rogu ul. Silniczej i Koziej, 1963, fot. P. Pierściński, MHKi/I/5700

Il. 15. Pracownicy zakładów „Iskra” w pochodzie 1-majowym, 1960, fot. J. Buczkowski, MHKi/I/1575

Rozwój bazy placówek oświatowych możemy zobaczyć na 27 fotografiach, zarówno autorstwa J. Buczkowskiego, jak i P. Pierścińskiego. Połowa fotografii ukazuje nowe budynki Politechniki Świętokrzyskiej, w tym 11 to realizacje plastyczne Adama Wolskiego we wnętrzach budynków dydaktycznych⁴⁰. Nowe szkoły średnie reprezentują budynki Liceum Ogólnokształcącego im. H. Sawickiej przy ul. Chęcińskiej, Liceum Ekonomicznego przy ul. Langiewicza i Technikum Chemicznego przy al. Legionów, a szkoły podstawowe nowe budynki przy ul. Prostej, Marszałkowskiej i Gagarina.

Nowym obiektom służby zdrowia poświęcono 13 fotografii, prezentujących wyłącznie Szpital Wojewódzki na Czarnowie. Większość, bo aż siedem, prezentuje kompleks budynków szpitalnych praktycznie z jednej perspektywy na tle Karczówki, a pozostałe to wnętrza sali operacyjnej, oddział rehabilitacji i szpitalna kuchnia⁴¹.

Portret „nowego” miasta zamyka zespół 14 zdjęć kieleckich cmentarzy i miejsc pamięci narodowej związanych z II wojną światową. Fotografie dokumentują pomnik Polaków rozstrzelanych przez Niemców w lesie na Stadionie, cmentarz partyzancki i cmentarz żydowski na Pakoszu.

Kolejna grupa, 142 fotografii, portretuje kielczan. Na 39 zdjęciach przedstawiono zajęcia mieszkańców miasta. Pracy w fabryce i robotnikom fabrycznym poświęconych jest 15 ujęć. Na 10 zdjęciach obserwujemy ich w czasie pracy⁴², a pięć to portrety indywidualne i zbiorowe. Fotografie wykonano w FŁT „Iskra”, KFP „Białogon”, KPBP, OBR Prema.

Na pięciu fotografiach widzimy aktorów i pracowników kieleckiego Teatru im. S. Żeromskiego, a na czterech geologów pracujący na Kadzielni. Kolejne trzy ujęcia to pracownicy Miastoprojektu w pracowni. Również na trzech fotografiach możemy obserwować pracowników OSM Radostowa, przy linii produkcyjnej i rozwożeniu mleka⁴³. Wśród pozostałych pracujących kielczan mamy jeszcze m.in.: nauczyciela, wozaka, asfalcjarzy, pracowników zieleni miejskiej i wapiennika oraz operatora koparki w nietypowej roli. Dwa zdjęcia pokazują uczestników uroczystości w Narodowym Banku Polskim przy ul. Leonarda.

Na 20 fotografiach autorstwa J. Buczkowskiego możemy zobaczyć realizację „czynów społecznych”. Z tego 14 fotografii dokumentuje „porządki” na cmentarzu żydowskim na Pakoszu w 1966 r.⁴⁴. Zdjęcia o charakterze reportażowym ilustrują przybycie grupy mężczyzn na cmentarz, pracę przy wykopywaniu nagrobków i ładowaniu ich na wywrotkę oraz grupę opuszczającą cmentarz. Na pięciu fotografiach udokumentowane są prace porządkowe na terenach w sąsiedztwie nowego gmachu Urzędu Wojewódzkiego przy al. IX Wieków Kielc a na jednej wykonywanie wykopów wzdłuż ul. Paderewskiego.

40 MHKi/I/1037-1045.

41 M.in. MHKi/I/1180-1183.

42 MHKi/I/386-388, 401, 1980, 1982, 2080-2082, 2084.

43 MHKi/I/526, 1972, 2014.

44 MHKi/I/373-385, 1587, 1604.

Następna grupa 37 fotografii odnosi się do dzieci i młodzieży. Tylko na czterech fotografiach uchwycono zajęcia związane z nauką⁴⁵, a na kolejnych siedmiu ze szkolnymi zawodami sportowymi. Cztery zdjęcia rejestrują tylko obecność dzieci w przestrzeni miejskiej. Większość obrazuje rozmaite sposoby spędzania czasu wolnego. Cykl sześciu zdjęć pokazuje różne możliwości zabawy w wesołym miasteczku, które tradycyjnie w latach 60. i 70. XX w. lokowało się przy al. 1000-lecia Państwa Polskiego⁴⁶. Możemy też obserwować m.in. udział w festynach sportowych, scenki na placach zabaw i na basenie⁴⁷ oraz wyprawy do kina. Interesująca jest seria trzech fotografii dziecięcych uczestników pierwszych wczasów namiotowych zakładów „Iskra” w Sobkowie w 1961 r., gdzie uwagę zwraca zwłaszcza „militarne” wyposażenie kilkuletnich wczasowiczów⁴⁸.

Zajęciom, którym w czasie wolnym oddawali się dorośli kielczanie poświęconych jest 31 fotografii. Możemy zobaczyć mieszkańców Kielc biorących udział w wydarzeniach sportowych lub masowo kibicujących zawodnikom, m.in. na zawodach motocrossowych nad zalewem⁴⁹, spacerujących po mieście i plażujących nad wodą. Jedną z możliwości spędzania wolnego czasu było też uczestnictwo w kulturze poprzez np. odwiedzanie wystaw prezentowanych w WDK lub izby pamięci Kieleckiej Fabryki Pomp⁵⁰. Na pięciu fotografiach po raz pierwszy obserwujemy kielczan, którzy spędzają urlop w nowej formule – na wczasach w zakładowych ośrodkach wypoczynkowych⁵¹: pracowników FŁT „Iskra” po raz pierwszy w 1963 r. w Kazimierzu Dolnym, a pracowników ZUCHiAP „Armatury” w Łebie. Fotografie odnoszące się do wczasów załogi FŁT „Iskra” wyróżniają się wyjątkowo rozbudowanymi opisami na kopertach, z których wynika, że zatrudnieni w tej fabryce możliwość wypoczynku zawdzięczali Związkowi Radzieckiemu. Według tych notatek zamieszkałi oni „w domkach zrobionych z desek po dostawie maszyn ze Związku Radzieckiego”⁵².

Na 15 fotografiach widzimy przechodniów w przestrzeni miejskiej, na ulicach i placach. Z tego dwie fotografie dotyczą trzyosobowej grupy turystów z plecakami na ul. Bodzentyńskiej. Ciekawsze ujęcia to grupa przechodniów oblegająca uliczny saturator na ul. Sienkiewicza, mleczarka – wiejska kobieta w zapasce z koszykiem na plecach i bańką z mlekiem na rogu ul. Koziej i Silniczej oraz grupa osób wsiadających do autobusu na przystanku komunikacji miejskiej przy ul. Warszawskiej⁵³. Na pozostałych fotografiach kielczanie zostali uwiecznieni na ulicach: Zagórskiej, Sienkiewicza, Leonarda, Dużej oraz na Rynku i skwerze Żeromskiego.

45 MHKi/I/521, 1586, 1963, 1988.

46 MHKi/I/1185-1189.

47 MHKi/I/116, 407-412, 2017.

48 MHKi/I/1968-1969, 1975.

49 MHKi/I/330-335.

50 MHKi/I/2078, 5708.

51 MHKi/I/1966, 1967, 1989, 1990, 2092.

52 MHKi/I/1989, 1990, 2092.

53 MHKi/I/487, 5700, 5776.

Na 61 fotografiach widzimy bardziej i mniej ważne wydarzenia z życia miasta i jego mieszkańców. Najwięcej, bo aż 23, poświęcono pochodom pierwszomajowym, które udokumentowano na stałej trasie na ul. Sienkiewicza na 17 zdjęciach. Kolejne sześć zdjęć ilustruje koncentrację uczestników i zbiorowe dojście do samobodromu na ul. Sienkiewicza. Na drugim miejscu, już tylko w liczbie dziesięciu fotografii, znalazły się obrazy związane z podtapianiem ulic miasta – wylew Silnicy w 1960 r.⁵⁴ i ul. Żytnia zalana po opadach w 1980 r.⁵⁵. Po pięć fotografii obrazuje Festiwal Kultury Związków Zawodowych i turniej międzyszakładowy. Wyborów z roku 1989 dotyczą cztery zdjęcia plakatów na murach miasta. Trzy fotografie dokumentują wizyty posłów i dwóch wicepremierów: Stefana Jędrzychowskiego i Franciszka Waniolki w FŁT „Iskra” w początkach lat 60.⁵⁶ Kolejne trzy ujęcia to fotograficzny zapis indywidualnego „protestu społecznego” z 1981 r. na ul. Warszawskiej, skierowanego przeciwko władzom miasta⁵⁷. Pozostałe fotografie dotyczą m.in. obchodów 1000-lecia Państwa Polskiego i Dnia Kobiet oraz kiermaszu książki.

Znaczącą liczebnie grupę fotografii stanowią zdjęcia panoramiczne Kielc, z czego J. Buczkowski jest autorem tylko 16, a resztę wykonał P. Pierściński. Poza jednym pozostałe 15 pojedynczych kadrów J. Buczkowskiego obejmuje zabudowę centrum miasta i osiedli, które wypełniają większość ujęć. Pięć panoram wykonanych z okien nowego budynku UW w kierunku południowym i poprzez nową ulicę IX Wieków Kielc prezentuje widok starego miasta z pozostałościami zabudowy dawnej dzielnicy żydowskiej⁵⁸. Interesujące są też fotografie powstającego osiedla Czarnów, osiedla przy ul. św. S. Kostki i ujęcie z góry od narożnika ulicy Źródłowej i Kopernika w stronę centrum z kościołem św. Wojciecha pośrodku⁵⁹.

Zupełnie inny charakter mają panoramy P. Pierścińskiego w liczbie 450, w obrębie 177 sygnatur. Większość to fotografie wykonane w szerokim planie z dużej lub nawet bardzo dużej odległości. Miasto albo pojedyncze zabudowania czy obiekty są na nich tylko mniej lub bardziej elementami krajobrazu. W związku z tym wiele z fotografii spełnia kryteria pozwalające zaliczyć je do Kieleckiej Szkoły Krajobrazu, dla której *charakterystyczny jest pejzaż obejmujący szerokie przestrzenie łagodnie falujących wzgórz pokrytych pasiakami upraw*⁶⁰. Panoramy te, z przenikającymi się krajobrazem rolniczym i miejskim, sytuują się w zdefiniowanym przez P. Pierścińskiego nurcie *pogranicza krajobrazowego*⁶¹. Pojedyncze ujęcia

54 MHKi/I/5756-5760.

55 MHKi/I/639-643.

56 MHKi/I/319, 363, 2083.

57 MHKi/I/644-646.

58 MHKi/I/112, 115, 532, 533, 1593.

59 MHKi/I/517, 536, 537, 1592.

60 P. Pierściński, *Kielecka szkoła krajobrazu*, „Przemiany” 1976, nr 3, s. 19.

61 P. Pierściński, *Portret ziemi*, tamże 1978, nr 1, s. 9.

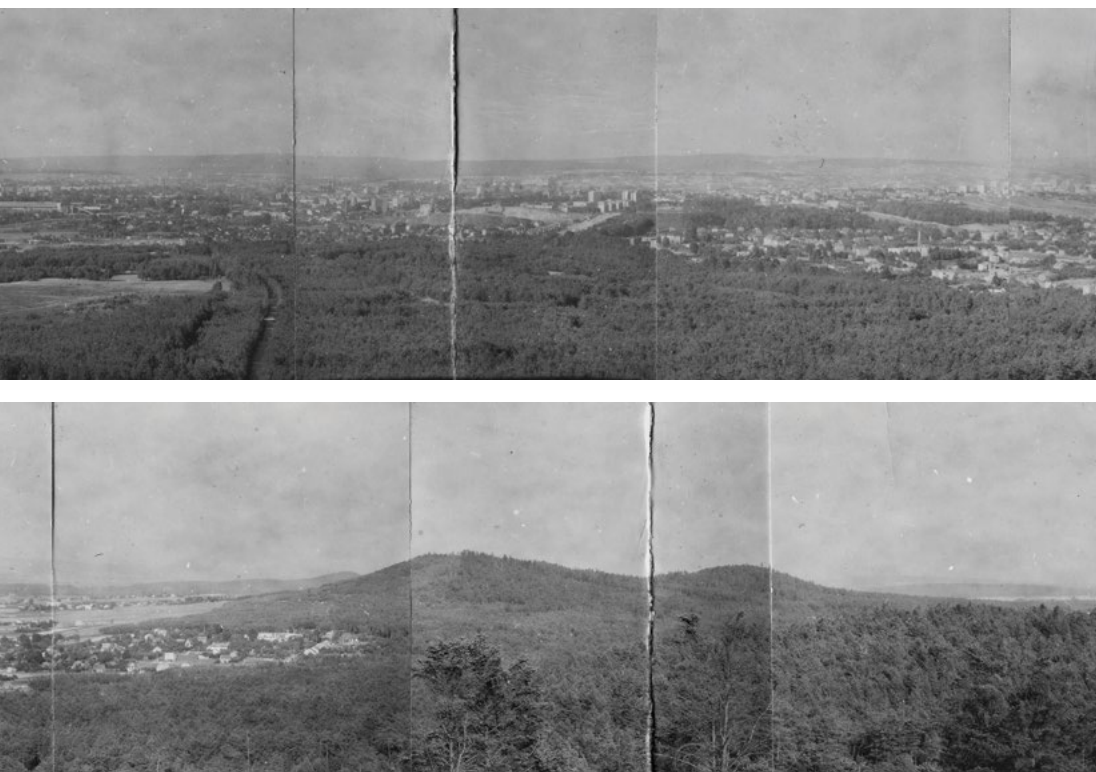

Il. 16. Wglądówka jedenastoelementowa: panorama Kielce ze skoczni narciarskiej, 1969, fot. P. Pierściński, MHKi/I/1194.1-11

panoramiczne składają się ponadto w sekwencje tworzące złożone szerokokątne panoramy. Największa panorama składa się aż z 12 zdjęć, a dwie kolejne pod względem wielkości liczą ich po 11⁶².

Portret miasta P. Pierścińskiego powstał w większości z kilku tylko charakterystycznych punktów widokowych. Najwięcej, bo aż 160 fotografii, wykonanych jest ze stoków Grzbietu Szydłowskiego (kulminacje: góra Szydłowska 328,1 m n.p.m. i Świna Góra 346,2 m n.p.m.). Zbliżone lub nawet częściowo powtarzające się cykle fotografii pokrywają swoim zasięgiem obszar od Telegrafu do Siejów. Bohaterem pierwszego planu są jednak pola fotografowane w manierze Kieleckiej Szkoły Krajobrazu, przetykane pojedynczymi gospodarstwami, gdzie nawet nie brakuje jeszcze budynków krytych strzechą i gontem. Oddalone miasto obserwujemy w różnych stadiach rozwoju, m.in. udokumentowana jest rozbudowa osiedla Szydłówek i budowa pierwszych obiektów po wschodniej stronie ulicy

62 Największa panorama MHKi/I/1031 nie ma odbitek pozytywnych. Panoramy 11-elementowe: MHKi/I/898, 1194.

Warszawskiej – Szkoły Podstawowej nr 14 i kotłowni na wysokości przyszłego osiedla Bocianek⁶³. W dalekiej perspektywie widzimy m.in. górujące nad miastem wzgórze Karczówki, a nawet zamek w Chęcinach⁶⁴.

Drugi pod względem liczebności zbiór to 124 panoramy Kielc, z których większość została wykonana z wieży kościoła na Karczówce (340 m n.p.m.) lub okolic klasztoru. Mniej lub bardziej rozbudowane cykle często powtarzających się zdjęć portretują krajobraz miasta od Malikowa do ulicy Krakowskiej. Dominują obrazy różnych stadiów budowy osiedla mieszkaniowego i kompleksu medycznego na Czarnowie, za którym dopiero w dalekim planie widzimy miasto. Częstymi elementami pierwszego planu są: nowy szpital, oddany do użytku w 1968 r., Fabryka Łóżysk Tocznych „Iskra” i nowy kompleks szkolny przy skrzyżowaniu ul. Jagiellońskiej i Kołłątaja. Wyjątkiem są cztery najstarsze, pochodzące z 1956 r., panoramy Kielc, dokumentujące początki budownictwa mieszkaniowego na Czarnowie z pierwszej połowy lat 50. XX w.⁶⁵.

63 MHKi/I/897.3, 899.5.

64 Karczówka widoczna na wielu fotografiach, m.in. MHKi/I/884, 893; Zamek w Chęcinach MHKi/I/888.a.

65 MHKi/I/5749-5752.

Kolejna grupa panoram to 45 zdjęć Kielc wykonanych ze wzgórza Telegraf (408 m n.p.m.). Kilka cykli zdjęć utrwaliło panoramiczny obraz miasta z przełomu lat 60. i 70. ubiegłego wieku, poczynając od Wietrzni aż do Barwinka i Pakosza. Część zdjęć skupionych na bliższym planie poświęcone jest powstającej pod Telegrafem nowej dzielnicy przemysłowej, eksploatowanym jeszcze w czasie wykonywania zdjęć kamieniołomom Wietrznia oraz rozbudowywanemu osiedlu XXV-lecia PRL⁶⁶. Ujęcia bardziej perspektywiczne obejmują prawie całe miasto, sięgając od Karczówki do Grzbietu Szydłowskiego.

Na 39 fotografiach możemy zobaczyć panoramy miasta wykonane z Kadzielni (295 m n.p.m.). Serie bardzo podobnych zdjęć zrobione są z Wzgórza Harcerskiego, a także ze Skałki Geologów i kilku innych miejsc. Najczęściej fotografowanym motywem jest Skałka Geologów i Szmaragdowe Jezioro. Specyfiką kadzielnieńskich panoram są ich ujęcia poprzez wyrobiska Kadzielni i obecność elementów miasta jedynie na drugim, dalekim planie. Tylko trzy fotografie to bezpośrednie obrazy miasta: Pakosza i Karczówki oraz dwie wersje widoku zabudowy ul. Chęcińskiej – z roku 1956 i 1963 – różniące się obecnością nowej ulicy Marceliego Nowotki (obecnie ul. Biskupa Kaczmarka)⁶⁷. Inne zmiany wskazujące na upływ czasu to zniknięcie wody ze Szmaragdowego Jeziora i budynków wapiennika i pojawienie się amfiteatru oddanego do użytku w 1971 r. z okazji jubileuszu IX wieków Kielc⁶⁸. Miasto możemy zobaczyć jedynie na marginesie poszczególnych kadrów, najczęściej w postaci budynków osiedla RSM przy ul. Chęcińskiej, wzgórza zamkowego i klasztoru na Karczówce.

Ostatnią zwartą grupą panoram są 24 ujęcia wykonane w 1969 r. z budowanej na szczycie Pierścienicy (367 m n.p.m.) skoczni narciarskiej. Obejmują swoim zasięgiem całe miasto od Karczówki do Telegrafu. Miasto widzimy jednak z bardzo dużej perspektywy, bo pierwszy plan zdominowany jest przez las porastający zbocza Pasma Poślowickiego.

Z 15 panoram ukazujących miasto od zachodu bardziej interesujących jest tylko sześć fotografii. W 1970 r. z perspektywy Czarnowa utrwalono nowy dworzec kolejowy i jego okolice, a za nim centrum miasta od wiaduktu na ul. 1 Maja do Kadzielni⁶⁹. Ciekawa jest seria ośmiu zdjęć zrobionych w 1967 r. z wieżowca przy ul. Biskupa Kaczmarka 4, na których za północną pierzeją ul. Żytniej oglądamy panoramę dzielnicy przydworcowej i zabudowę wzdłuż ul. Paderewskiego⁷⁰. Tematem kolejnych siedmiu panoram jest fragment kieleckiej starówki od al. IX Wieków Kielc po wzgórze zamkowe, sfotografowany w 1968 r. z okien Urzędu Wojewódzkiego⁷¹. Znaczna część uwiecznionych na pierwszym planie budynków, należących wcześniej do obszaru żydowskiego getta, już nie istnieje,

66 M.in.: MHKi/I/659.2, 662.2.

67 MHKi/I/1315, 5710, 5728.

68 MHKi/I/1307, 1308, 1353, 1314.1, 1317.

69 MHKi/I/1156-1161.

70 MHKi/I/764-786, 794-975.

71 MHKi/I/1197-1200, 1267.

gdyż zostały rozebrane w ramach modernizacji śródmieścia. Również panoramę starówki, ale z wysokości katedralnej dzwonnicy, prezentuje sześć zdjęć z 1967 r.⁷². Obejmują one obszar miasta od kina Moskwa do ul. Dużej. Ścisłe centrum miasta widzimy też na sześciu panoramach wykonanych w 1965 i 1970 r. z okolic ul. Panoramicznej⁷³. Są to trzy fotografie górującego nad miastem wzgórza zamkowego, w tym jedna nastrojowa w stylu Jana Bułhaka. Z ulicy Krakowskiej pochodzi pięć panoram, z czego interesujące są trzy, zrobione w 1966 r. z wieżowców przy ul. Krakowskiej⁷⁴. Są to dwa zbliżone zdjęcia wzgórza zamkowego, na których na pierwszym planie możemy zobaczyć pozostałości browaru Karscha i widok na osiedle RSM Armatury przy ul. Chęcińskiej z Karczówką w tle. Z pozostałych ośmiu pojedynczych panoram do ciekawszych możemy zaliczyć tylko dwa ujęcia z wieżowców. Jedno to kompleks budynków rzeźni przy ul. Zagórskiej z widokiem na osiedle KSM z 1968 r., a drugie to panorama centrum miasta pomiędzy ulicami Źródłową i Kopernika⁷⁵.

Grupa 75 fotografii pochodzi spoza Kielc. Z tego 31 związanych jest z lotniskiem w Masłowie, 20 ze szpitalem w Czerwonej Górze, a dziewięć z Kielecką Fabryką Domów. Z 15 pozostałych fotografii trzy pochodzą z Nowin (cementownia), cztery z Ostrowca (pałacyk Rydla i budowa hotelu) i dwie z Nziemnej Stacji Satelitarnej w Psarach koło Kielc, a pojedyncze fotografie z Suchedniowa, Końskich, Rudek i Jędrzejowa. Miejsce wykonania dwóch fotografii nie jest zidentyfikowane.

Ponadto w kolekcji znajduje się 127 fotografii reprodukcyjnych P. Pierścińskiego. Jest to 66 reprodukcji pocztówek i fotografii, 29 reprodukcji druków i 32 reprodukcje dokumentujące zbiory archeologiczne, m.in. monety.

Z chwilą pozyskania pierwszych części omawianego zespołu fotografii przez Muzeum Historii Kielc w 2009 i 2010 r. zdjęcia zaczęto wykorzystywać w działalności edukacyjnej muzeum podczas wykładów, lekcji muzealnych i warsztatów. W 2012 r. znalazły się na wystawie czasowej „Kielce w PRL-u. Wystawa fotografii ze zbiorów Muzeum Historii Kielc”, a w 2015 r. na wystawie „Wizerunek miasta”. Zostały także zostały zamieszczone w katalogach obu wystaw i wydanej przez muzeum monografii miasta Kielce przez stulecia⁷⁶. Fotografie obydwu autorów często służyły również jako ilustracje do opracowywanych przez muzeum wystaw plenerowych (planszowych), m.in.: „Był, Jest, Będzie... Plac Najświętszej Marii Panny”, „Rynek w Kielcach”, „Ulica Sienkiewicza” i „100 lat Społem Kielce. 1919-2019”.

72 MHKi/I/764, 1288-1290.

73 MHKi/I/789, 876, 1135, 1136, 1142.1, 1842.2.

74 MHKi/I/1151, 1276, 1277.

75 MHKi/I/833, 5697.

76 *Kielce w PRL-u. Wystawa fotografii ze zbiorów Muzeum Historii Kielc*, oprac. M. Kolasa, Kielce 2012; *Wizerunek miasta*, oprac. K. Myśliński, Kielce 2015; *Kielce przez stulecia*, red. M. Maciągowski, Kielce 2014.

Leszek Dziedzic (Museum of the History of Kielce)

Portrait of the city. Photographs of Kielce by Janusz Buczkowski and Paweł Pierściński in the collection of the Museum of the History of Kielce

The study presents two collections of photographs taken by Kielce photographers, Janusz Buczkowski and Paweł Pierściński, kept at the Kielce History Museum. They are part of the Museum Library Iconography collection, which in mid-2021 had 5,777 items. Both collections document the city's architectural and urban transformations and illustrate various manifestations of urban life. Both collections include a total of 1,440 inventory items and 2,516 photographs, which constitute 43.6% of the Iconography collection. The portrait of Kielce within the present administrative boundaries is captured in 1,684 photographs, which constitute 89.3% of both collections. The oldest photograph is from 1952 whereas the most recent one dates back to 1992. Most of the photos, however, come from the 1960s and 1970s. For greater clarity, the portrait of the city shown in 1693 photographs is presented in the following six thematic categories: monuments, „old” city, „new” city, people, events, panoramas complemented by two additional groups: photos of the region and reproductions.

With the acquisition of the collection of photographs in question in 2009 and 2010, the photos began to be used in the educational activities of the museum during lectures, museum lessons and workshops. In 2012, they were included in the temporary exhibition entitled „Kielce in the People's Republic of Poland” and in 2015 at the exhibition „Image of the city”. They were also included in the catalogs of both exhibitions and the monograph of the city of Kielce published by the museum. The photographs also served as illustrations for the museum's open-air (board) exhibitions, entitled „Main Square in Kielce” and „Sienkiewicza Street”.

Keywords: Kielce, photography, picture, photographers from Kielce